

על קשיי ההגירה והקליטה

ועל חשיבות פיתוח רגישות בקרב ישראלים ותיקים כלפי עולים חדשים.

קהל היעד : תלמידי חטיבה ותיכון
משך הזמן : 45 דקות.

מבוא למורה

דומה שאין מהגר שלא חש על בשרו את קשיי ומכאובי המעבר ממקום למקום, משפה לשפה ומתרבות לתרבות. גם ישראלים השבים לכור מחצבתם בארץ ישראל לאחר שהות של כמה שנים מחוצה לה, אינם פטורים מייסורי הקליטה. וגם מי שעלה מארצות רווחה ובהן מרצונו החופשי לחיות בישראל ולקח בחשבון את הקשיים הצפויים לו אינו יכול להימנע מכאבים ומחוויות קשות שיהיו כרוכים במעבר.

יום העליות מזמן לנו התבוננות על גלי העלייה השונים, על חוויות העולים, בני העולים שחוו בקשיי המעבר של הוריהם ומזמין למחשבה עלינו כחברה קולטת עלייה – על מה שנעשה ומה שנדרש עוד לעשייה.

שאלות למחשבה ולשיח : עד כמה בני החברה הישראלית מודעים לקשיים ולהתמודדויות של עולים חדשים – כולל אלה מביניהם שעלו מרצון ומבחירה והגיעו מארצות רווחה ?

עד כמה אנחנו רגישים, סובלניים ויודעים לעמוד לצידם ולתמוך בהם מול מי שינצלו את מעמדם הרעוע ואת נקודות החולשה של העולים חדשים כדי ללעוג להם ולפגוע בהם?

במערך זה הצעה ללימוד מדרש מצמרר ולא מספיק מוכר, שיכול לזמן שיח בנושא חשוב ורגיש זה.

סבב פתיחה:

כהקדמה ללימוד נוכל לשאול את המשתתפים מי מהם חווה הגירה? (זה יכול להיות תלמיד שעלה לישראל אבל גם תלמיד ישראלי שחי תקופה מסוימת בחו"ל.) כיצד קיבלו אותו במקום החדש שהיגר אליו ?

האם היו הבדלים תרבותיים או מנטליים שהיקשו על ההשתלבות שלו ?
האם היו מי שניצלו את ההבדלים הללו או את חוסר שליטתו בשפה ובתרבות החדשה כדי ללעוג לו או לפגוע בו?
האם היו מי שסייעו לו ?

שתי הצעות להלן לגירוי המחשבה לפני העיסוק במדרש.

הצעה א'

שירו של ארז ביטון "פיגומים" מזמין את הקוראים לחוש את תסכולו של האב-העולה, ולשמוע את התמודדותו של הבן – דור שני לעלייה. החלום שהתנפץ, ההווה הכואב, והתיקון האפשרי בעתיד.

מערך שיעור

ארז ביטון/ פיגומים

על סף חצי בית בארץ ישראל

עמד אבי

מצביע לצדדים ואומר:

בהריסות האלה נבנה פעם מטבח

לבשל בו זנב לונתו

ושור הפר,

ובהריסות האלה

נקים פנת תפלה

למצא מקום

למקדש מעט.

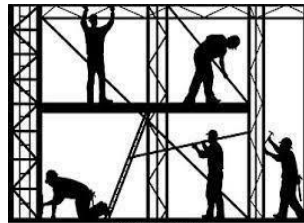
אבי נשאר בסוף,

ואני - כל ימי

מצייב פגומים

אל לב השמים.

(מתוך: "ספר הנענע")

© CanStockPhoto.com

מערך שיעור

למה לשים לב בשיר? מה ניתן לעשות איתו?

מה נכתב בזמן הווה? מה בזמן עתיד? על מה זה מצביע?

המילים "סף" ו"הריסות" מופיעות פעמיים - מהי החוויה החזקה שמדגישות המילים הללו?

מהו הפער בין הדור החולם לדור שחי את המציאות?

"פיגום אל לב השמים" - האם סיפור מגדל בבל או סיפור סולם יעקב הוא האסוציאציה העולה מהביטוי? למה? אולי אסוציאציה אחרת?

בחרו תמונה (של ממש!) שתוכלו באמצעותה לחזק את רוחו של האב, לבטא אופטימיות.

הציעו מקום שנכון למקם בו פיגום עבור הבן, היכן זה דחוף?

הצעה ב'

המערכון הידוע " לול " מזמן אפשרות לשיח על סבבי העלייה השונים עוד טרם קום המדינה, ועל תחושת – זכויות הותק שיש לכל גל עלייה כלפי העולים החדשים. ניתן כמובן לחבר את המערכון לגלי העלייה האחרונים, לדון בנסיבות שהביא כל גל כזה לעלות לארץ (שונה המוטיבציה של העולים מאתיופיה מאחיהם מברית המועצות, שונה המוטיבציה של העולים מארצות הברית מאלה שעלו מצרפת למרות שאלה וגם אלה עלו מארצות רווחה ולא חוו בהכרח אנטישמיות ורדיפות....)

<https://www.youtube.com/watch?v=alp9scMfmjA&t=174s>

שאלות שעולות בעקבות הצפייה במערכון :

- איך ניתן להבין את הצורך של עולה ותיק להביע עליונות? מה הביא אותו לדעתכם לכך?
- כתבו המשך למערכון על קליטת יהודי אתיופיה, רוסיה וארה"ב, האם פרקי ההמשך דומים / שונים מפרקי ההתחלה?
- מהי האחריות שלנו כחברה קולטת עלייה כלפי העולים החדשים? או שאולי זהו עניינה של כל משפחה הבוחרת לעלות לארץ?

מערך שיעור

לימוד המדרש

סיפור ירושלמי אחד על עולה בבלי, לוקח את הדברים כלשונם ומדגים כיצד העולה החדש חש את הקשיים והכאבים על בשרו.
נעבור ללימוד המדרש מן התלמוד הירושלמי (ברכות פרק ב' הלכה ח') שמתייחס למפגש בין רבי זעירא - העולה החדש מבבל ובין יושבי הארץ:

ר' זעירא כְּשֶׁעָלָה לְכָאן (מבבל לארץ ישראל) הִלָּךְ וְהִקְיֹז דָּם.

(הקזת הדם הייתה באותה תקופה טיפול מקובל למטרת הרגעה וחיזוק).

(לאחר מכן, כדי להתחזק עוד מעט מקשיי הדרך)

הִלָּךְ וּבִקֵּשׁ לְקַח לִיטְרָא שֶׁל בְּשָׂר מִן הַטְּבַח.

אָמַר : לִיטְרָא זֹו בְּכַמָּה?

אָמַר לוֹ : בְּחֻמְשִׁים מְעִין וְרִצּוּעָה אַחַת. (כלומר- תמורת נתח הבשר אצטרך להכות אותך מכה אחת באמצעות רצועה)

אָמַר לוֹ : הִילָּךְ שְׂשִׁים (הציע רבי זעירא לשלם לקצב שישים מעות במקום ההלקאה).

– וְלֹא קִבַּל עָלָיו.

– הִילָּךְ שְׂבַעִים

– וְלֹא קִבַּל עָלָיו.

– הִילָּךְ שְׁמוֹנִים, הִילָּךְ תְּשַׁעִים, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְמֵאָה

– וְלֹא קִבַּל עָלָיו.

אָמַר לוֹ : עֲשֵׂה כְּמִנְהַגְךָ. (כלומר- רבי זעירא נאלץ להסכים לשלם עבור ליטרת

הבשר הן במעות והן במכות באמצעות הרצועה)

בְּעָרְב יָרַד (רבי זעירא) לְבֵית הַנּוֹעַד,

אָמַר לָהֶם לְחֻמְמִים : מָה רַע הַמְּנַהֵג כָּאן,

שְׂאִין אָדָם אוֹכֵל לִיטְרָא שֶׁל בְּשָׂר עַד שֶׁמִּכִּין אוֹתוֹ אַחַת בְּרִצּוּעָה.

אָמְרוּ לוֹ : וּמִי הוּא זֶה?

אָמַר לָהֶם : טְבַח פְּלוּנִי.

שְׁלַחוּ וּבִקְשׁוּ לְהַבִּיאֹוּ. וּמִצָּאוּ אֲרוֹנוֹ יוֹצֵא. (כלומר- גילו שהטבח מת ומסע הלוויה

שלו בדיוק יצא).

אָמְרוּ לוֹ : רַבִּי, כָּל כֶּף! (כלומר- תמהו – האם כעסך של רבי זעירא על הטבח היה עז

כל כך עד שהביא למותו של הטבח ?)

אָמַר לָהֶם : יְבוֹא עָלַי, שְׁלֹא כְּעִסְתִּי, סְבוּר הִיְתִי : כֶּף הוּא הַמְּנַהֵג !

מערך שיעור

הצעות ושאלות לדיון :

- אילו תחושות מעוררת אצלכם ההתרחשות הקשה המתוארת במדרש האגדה?
 - את מי לדעתכם מבקר המדרש?
 - מה תוכן הביקורת ?
 - חשבו על המפגש בין רבי זעירא היעולה החדש' ובין הטבח המקומי-
 - מה יכול להיות המניע להתנהגותו של כל אחד מהם בהתרחשות המתוארת במדרש?
 - האם לדעתכם זהו סיפור יחידאי, חריג בלתי מייצג או שהוא יכול ללמד על דפוסים אופייניים למפגש בין עולים חדשים לישראלים ותיקים? נמקו את דבריכם.
 - האם חוויתם בעצמכם התרחשויות דומות במפגש בין עולים חדשים לישראלים ותיקים –
 - מצד העולים, מצד הוותיקים או כעדים מן הצד להתרחשות ?
 - על בסיס המתואר במדרש, מה חשוב בעיניכם להדגיש לחברה הישראלית ומה אפשר להציע לעולים חדשים כדי להקל על המפגש בין עולים לותיקים ולרכך את קשיי הקליטה?
 - ◀ להעשרה ולהרחבה מוזמנים לעיין גם במאמרו של שמואל פאוסט – עלייתו של רבי זירא בקישור [זה](#)
 - ◀ לדיון נוסף בנושא קליטת עליה בכיתה ובבית הספר מוזמנים להעזר גם בסרטונים שבקישורים אלה :
- [קשיי קליטה בתקופת העליה ההמונית לישראל בשנות החמישים והשישים של המאה העשרים](#)
- [סליחה על השאלה- תלמידים עולים חדשים](#)
- [עולות ותיקות שעלו לישראל בשנות התשעים משחזרות את קשיי הקליטה שהן ומשפחתם חוו](#)